פא א מיי' פ"ח מה"ל עירובין הלכה ג סמג עשין ח:
פב ב מיי' שם טוש"ע א"ח סי' תיג:

רבינו חננאל

דאי ס"ד תחלת היום, והוא תחילת לילי שבת הוא דקונה עירוב כיון שהעריב שמש נתקן הטבל אמאי אין עירובו עירוב. רב פפא אמר אפי' תימא תחילת היום קונה עירוב. בענין סעודה הראויה לו מבעוד יום וליכא, דכל היום טבל היה. **מתני' מתנה אדם על עירובו ואומר אם באו גוים למזרח עירובי (למזרח) [למערב], למערב כו'.** כי אתא רב יצחק מתני איפכא, אם באו גוים מן המזרח עירובי למזרח, למערב עירובי למערב. ואמרינן קשיא גוים אגוים. כלומר מתני' [תנן] באו מן המזרח ובורח מהן למערב, ור' יצחק באו מן המזרח והולך אליהם. ופרקינן לא קשיא מתני' ו) **בפרהגבנאי**. פי' דגרסינן בההיא שותה קם חד מסרה לפרהגבאנא דמלכא, ובורח מהן מן המזרח למערב, והא דקתני ר' יצחק במארי מאתא והולך אליו להקביל פניו ולהתקרב לו. וכן בא חכם למזרח במותיב פירקי. פי' דרשן ובא לשמוע דברי תורה. והא דקתני ר' יצחק בא חכם למזרח עירובי (למזרח) למערב במקרי שמע. חזן שמתרחק ממנו מפני שאינו צריך לו. ומפורש כך בתלמוד ארץ ישראל באו גוים מן המזרח ערובי למערב, אית תנאי תנן במזרח, מן דמר במזרח באילן טקסיוט, מן דמר במערב באילן רומאי, בא חכם מן המזרח עירובי במזרח אית תנאי תנן במערב, מן דמר במזרח באילן חכימיא, מן דמר במערב ברגיל. פיסקא ר' יהוד' אומר אם היה אחד מהן רבו ילך אצל רבו, ואם היו שניהם רבותיו ילך למקום שירצה. כיון שילך לאחד מהן, נתברר כי על זה היה עירובו מאיתמול, אלמא אית ליה ברירה. אמר רב ליתה למתני', מדתני איו דברי ר' יהוד' לכאן ולכאן (ז)[ד]לא דאין ברירה, אלא אם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב. וכו' יוחנן דאמר וכבר בא חכם, ונתברר כי על דבר ברור עירב. ואמרינן ואמאי לא דחינן דברי איו דאמר לית ליה לר' יהוד' ברירה (ומוקמינן) [מקמיה] מתניתין דפריש אית ליה לר' יהוד' ברירה. ודחינן הכי, לא ס"ד דהא איכא מתניתא אחריתי דלית ליה לר' יהודה ברירה, (הא) [מהא דתנן] הלוקח יין מבין הכותים

ו) עיין ערוך ערך פרהגבן.

דאי סלקא דעתך תחילת היום קונה עירוב. ואם תאמר נימא מסוס דמספיקא לא פקע טבל ומספיקא לא נחתא תרומה כדאמר לעיל ואור"י דלא דמי דודאי כי אמר היום חול ולמחר קדש מקפיד שלא תחול על העירוב ב) קדושת היום אבל הכא רולה הוא שתחול עליו שם תרומה מיד אם היה יכול ואינו אומר לכשתחשך אלא שתלא לגין מתורת טבול יום: **ואם** היו שניהן רבותיו. אלטריך לאשמועינן אפילו אחד רבו מובהק:

לא ס"ד דשמעינן ליה לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן כו'. ואם תאמר אכתי ליתא לדאיו ולהיא דהלוקח מקמי מתניתין דהכא ומתני' דמי שאחזו (גיטין דף עג.) דמה היא באותן הימים דדייקינן מינה ברירה כל הגט (שם דף כה:) דאית ליה לרבי יהודה ברירה ומקמי ברייתא דמרובה (ב"ק דף סט.) דקאמר רבי יהודה שחרית אומר בעל הבית כל מה שילקטו כו' דבכל הני אית ליה לרבי יהודה ברירה ויש לומר דרב מחלק בין תולה בדעת אחרים בין תולה בדעת עצמו כמו שמחלק אביי ברש כל הגט וההיא דגיטין ודמרובה הוי תולה בדעת אחרים והתם אית ליה ברירה אבל תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה ולהכי קאמר דליתא למתניתין דקתני דאית לרבי יהודה ברירה אפילו בתולה בדעת עצמו מקמי דאיו ומקמי ההיא דהלוקח ואם תאמר דפריך אההיא דאיו מאי שנא דלכאן ולכאן דאין ברירה לא לרב פריך דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו בין תולה בדעת אחרים אתי שפיר אלא למי שאינו מחלק פריך ור' יוחנן דמשני וכבר בא חכם נמי אין מחלק ולדידיה ודאי ליתא לדאיו (ח) מקמי כל הנהו ומיהו קשה דנסוף בילה (דף לז:) גבי ג' שלקחו בהמה וחבית בשותפות מדקדק דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמפרש מלתיה דאיו והא ע"כ לרבי יוחנן ליתא לדאיו כדפי' וי"ל דודאי הוה מני לשנויי הכי אלא ניחא ליה לשנויי לעולם לא תיפוך אי נמי נהי דלר' יוחנן ליתא לדאיו דאמר דלר' יהודה אין ברירה מכל מקום מוכח שפיר דר' יוחנן לית ליה ברירה מדמשני ליה אבל קשה דאפילו בתולה בדעת אחרים נמי אמרינן לרבי יהודה דלית ליה ברירה דתנן בשקלים ומייתי לה בהוליאו לו (יומא דף נה.) דקאמר ר' יהודה לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ומפרש התם טעמא משום חטאת שמתו בעליה ומשום דלית ליה ברירה כדמוכח בההיא דאיו והשתא הא לר' יוחנן ליתא לדאיו ולרב אית ליה ברירה לרבי יהודה בתולה בדעת אחרים וי"ל דהא דאית ליה ברירה לרבי יהודה בתולה בדעת אחרים ה"מ כשמתנה אבל בלא תנאי אינו מועיל: **דתנן הלוקח יין מבין הכותים.** דתניא גרסינן דבמשנה דדמאי פ"ז (משנה ד) ליכא אלא מלתיה דר"מ לחוד ואע"ג דר' מאיר גזר על יינן כדאמר פ"ק דחולין (דף ו.) זאת נשנית קודם גזירה ואף על גב דרבי יוסי ור"ש סבירא להו כותים גירי אריות הם כדאמר במנחות פרק ר' ישמעאל (דף סו.) תורמין משל נכרים על של כותים מ"מ כיון דפרשי מע"ז הם טפי משאר אומות ומחזיקים בתורה שבכתב ולא היו עובדין אלהיהם כמו שעשו בבית ראשון לא גזרו על יינן ואע"ג שגזרו על פתן כמו לרבי מאיר קודם גזירה שהיה פתן אסור ויינן מותר אי נמי הכא איירי כשטיהר ישראל יינו של כותי: אומר

דאי אמרת תחילת היום. של שבת קונה עירוב דהיינו סוף בין השמשות קונה עירוב אמאי לא אמר כלום: **מתני' מתנה אדם על עירובו.** מניח אדם שני עירובין אחד לסוף אלפים למזרח בתחילת ואחד לסוף אלפים אמה למערב בתחילת: **ואומר אם באו נכרים מן המזרח.** ולריך אני לברוח מפניהם יקנה לי עירובי שבמערב ויהיו לי במערב בתי ד' אלפים אמה אע"ג דלא אתו עד למחר אמרינן יש ברירה דבין השמשות קנה לו עירובו לתלמיד גיסא: **הריני כבני עירי.** אלפים מעירי לכל רוח ואין לריך להשתכר כאן ולהפסיד כאן: **בא חכם למזרח.** חוץ לתחום עירי ורולה אני ללמוד תורה מפיו ועכשיו איני יודע לאיזה לד יבא ולמחר אשמע מבני אדם הבאים משם לכאן על ידי עירוב: **רבי יהודה אומר.** אם באו לכאן ולכאן ואחד מהן רבו ילך אצל רבו ולא אצל חכם דקיים לן בגוויה דבשעת קניית עירוב דעתיה למקני ליה ההוא עירוב דלדד רבו ומיהו איהו הוא דלא ידע לאיזה מן הצדדין יבא והשתא דידע להתם ליזיל: **גמ' תני איפכא.** אייתי מתניתא בידיה דתני איפכא בורח מן החכם ומתנה אם בא חכם למזרח עירובו למערב כו' ולגבי נכרים תני דלהוא לד דליתו נכרי לקני עירוביה: **פרהגבנאי.** גבאי המס ובורח מפניהם: **מרי דמתא.** לריך הוא לפיים אז לעוק: **מוציא פירקי.** לדרוש ברבים דעת האדם לילך ולשמוע: **מקרי שמע.** כלומר מלמד תינוקות להתפלל. ומתניתין דר"ח ילחק בדאתו בי תרי חד להאי גיסא וחד להאי גיסא ומתני' אדמותיב פירקי קאי והכי קאמר בא מותיב פירקי למזרח אז בא לכאן ולכאן דתרווייהו מותיבי פירקי למקום שאלה אלך ולכשיבורו לו למחר אמרינן הובבר הדבר דבשעת קניית עירוב דעתיה אההוא חכם הוה ודר' ילחק קאי אמקרי שמע והכי קאמר בא מקרי שמע למזרח עירובי אדמותיב פירקי למערב בא מקרי שמע למערב עירובי אדמותיב פירקי למזרח בא לכאן ולכאן תרווייהו מותיבי פירקי אז שניהן שוין למקום שאלה אלך. כך שמעתי: **ורבנן.** דפליגי אדר' יהודה דאפילו אחד מהן רבו ילך לאיזה שילה: **דומנין דניחא ליה לאינש בחבריה טפי מרביה.** וי"ל ברירה אף כאן: **ליתא למתני'.** דקתני לר' יהודה היו שניהן רבותיו למקום שילה ילך אלמא אית ליה לר' יהודה ברירה דהא עירוב מאתמול קנה ואיהו השתא הוא דקא בריר ליה ואמרינן הובבר הדבר דמאתמול נמי דעתיה להאי הוה: **ליתא למתניתין.** אינה עיקר מדתני איו הואיל ואשכחן מתני' דתני איו דלאו הכי הוא: **איו.** שם חכם: **על שני דברים.** לומר בא לכאן ולכאן למקום שאלה אלך דאין ברירה אלא על אחד ואינו יודע להיכן יבא יכול להתנות ולומר בא חכם למזרח כו': **מאי שנא לכאן ולכאן.** דתלה עצמו לומר באיזה שאלה אלך דלא שרי רבי יהודה: **דאין ברירה.** דכי בריר למחר אמרינן שמא אתמול כי קנה עירוב לאו דעתיה אהך הוה אלא אלידך: **מורה ומערב נמי.** בשלא בא אלא אחד וקא סלקא דעתך השתא דבין השמשות עדיין לא בא חכם למזרח שעדיין היה רחוק מן העירובין ז) שאם אלפים פחות שתי אמות ומשחשיכה הלך אלפים ונכנס לתוך ארבעה אלפים של עיר וזה שהניח עירובו ותלה בדעת החכם ואמר אם יבוא למזרח עירובי למזרח ואם לא יבא לא לכאן ולא לכאן הריני כבני עירי ולא יהא עירוב ולמחר שמע שבא למזרח מי יאמר דבשעת קניית עירוב היה דעת החכם ליכנס לתוך ד' אלפים של עיר דילמא לא היה בדעתו לזוז ולא קנה עירובו של זה ור' יהודה קאמר דקני דאמרינן הובבר הדבר דסופו הוכיח שבין השמשות היה דעתו לכאן: **א"ר יוחנן וכבר בא חכם.** מתניתין ח) בהכי עסקינן שבא חכם כבר קודם בין השמשות אבל זה לא היה יודע להיכן בא או אם בא או לא ולמחר כשנשמע לו גלוי מילתא בעלמא הוא ואיגלאי מילתא דההוא עירוב קנה ואין זו סמך על ברירת ספק אלא קנייה ודאית שהרי אמר לצד החכם יקנה לי העירוב והחכם כבר בא קודם קניית העירוב וקנה: **אדרבה ליתא לדאיו.** דמתניתין עיקר וההיא ברייתא היא: **לא סלקא דעתך.** לאפוקי ההיא דאיו: **הלוקח יין מבין הכותים.** קודם שגזרו על יינם כדמפרש בשמיטת חולין [ו.] וסתם כותים לא מפרשי תרומה ואין זה כלים להפרש לתוכן תרומה ומעשר: אומר

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לא ס"ד וכו' ודאי ליתיה לדאיו ולהההיא דהלוקח מקמי כל:

גליון הש"ם

גמ' **הא במרי דמתא.** עי' לקמן דף פב ע"א תוד"ה אין מערבין:

מוסף רש"י

אם בא חכם מן המזרח. שהיה חכם עמיד לבוא ממקום אחר ולשבות חוץ לתחום ולדרוש, עירובי למזרח. עירובי של מזרח יקנה לי שביתה למזרח ואהיה כשבת במקום עירובי ויש לי משם והלאה אלפים, ואם יגידו לי שבא חכם למערב יקנה עירובי שבמערב, **בא** לכאן ולכאן. אם יבאו שני חכמים זה למזרח וזה למערב, **למקום שארצה** אלך. לאיזה מהם שאלה אחר הליכתי, ועל שם ברירה של מחר יקנה לי עירובי היום, דכל קניית עירוב בין השמשות היא (חולין יד:) ויבא עירובי דבין השמשות קונה לאותו רוח למפרע, ואי אפשר כן אלא על ידי ברירה, דכי בורר למחר אומרים הובבר דבין השמשות נמי דעתיה לגבי האי (ביצה לז:). **אין אדם מתנה על שני דברים כאחד.** להניח שני עירובין, אחד למזרח ואחד למערב ולומר לאיזה מהן שאלה אלך למחר, כפי שקניית עירוב בין השמשות היא, וכשזה בורר למחר אותו שילה לא סמכינן אברירה לומר הובבר שהעירוב לצד חכם זה קנה שביתה אמש, אלא על חכם אחד ואינו יודע לאיזה רוח יבא הוא מתנה, אם בא למזרח עירובי של מזרח יקנה ואם בא למערב עירובי של מערב יקנה, ואינו לכאן ולכאן על שני חכמים למקום שאלה אלך לא, דאין ברירה (יומא נו: וכעי"ז ביצה לז:). **אלא אם בא חכם למזרח.** על חכם אחד ואינו יודע לאיזה רוח יבא אפשר להתנות (ביצה שם). **מאי שנא לכאן ולכאן.** דקס"ד בין השמשות עדיין חכם לא בא והוא באלכסון ויכול לבוא משתחשך למזרח ולמערב ובא לו לאחד מהם (יומא נו:) אי: דקס"ד זמנין דחכם לא בא עד לאחר בין השמשות כגון שחשכה לו בתוך התחום שבאותו מקום בית המדרש או בתוך

ב) [לקמן לח:], ג) [גי' ירושלמי ומצינה שבמציות מכאן ומכאן], ג) [עי' תוס' לקמן פב. ד"ה אין], ד) ביצה ל: תולין יד: [יומא נו:], ה) [לקמן עא: תולין קלה: ב"ב מז:], ו) [ל"ל דתניא עי' תוס'], ז) ב"ק סט: תוספתא דמאי פ"ח ה"ה סוכה כג: יומא נה: מעילה כב. תולין יד. גיטין כה. כח., ח) [ודל' רש"ס], ט) בס"ד: העיר, י) [נדל"ל מתניתא], כ) ל"ל קדושה,

(ל) תוס' ד"ה לא ס"ד וכו' ודאי ליתיה לדאיו ולהההיא דהלוקח מקמי כל:

ל) [לקמן לח:], ג) [גי' ירושלמי ומצינה שבמציות מכאן ומכאן], ג) [עי' תוס' לקמן פב. ד"ה אין], ד) ביצה ל: תולין יד: [יומא נו:], ה) [לקמן עא: תולין קלה: ב"ב מז:], ו) [ל"ל דתניא עי' תוס'], ז) ב"ק סט: תוספתא דמאי פ"ח ה"ה סוכה כג: יומא נה: מעילה כב. תולין יד. גיטין כה. כח., ח) [ודל' רש"ס], ט) בס"ד: העיר, י) [נדל"ל מתניתא], כ) ל"ל קדושה,

ד' אלפים והוא מכיר אילן או גדר לסוף אלפים למקום שחשבה לו ואמר שביתתי תחתיו, דיכול להלך משחשבה ד' אלפים אמות כדאמר להלן (מט:) הלכך היכא דבשעת קניית עירוב לא אתי חכם לההוא אתרא והדר אתי, מי ייתר דקנה ההוא עירוב למפרע דלמא חכם בין השמשות לא היה דעתו לבא לכאן, אי לא אמכינן אברירה לומר הובבר דלגבי זה היה חכם עתיד לבא וזה התנה דלמקום שיבא החכם יהא עירובו קונה למפרע (ביצה לח.). **דאין ברירה.** כשילך למחר למזרח שמא בין השמשות לא היתה דעתו לבך וקנה לו עירובו של מערב והכי קאמר דשבת במערב וממקום אותה שביתה יש לו אלפים לכל רוח ומצאנו האלפים דאתמולות המוכרחות כלות לגיתו ואין לו מביתו ולמזרח אפילו פסיעה אחת (חולין יד:). **למזרח למערב נמי.** כשתלה זה עירובו בדעת החכם לומר יקנה עירוב לרוח שהחכם בא לה, אין **ברירה.** שמא בין השמשות היה בדעתו של חכם לרוח שכנגדה (יומא נו: וכעי"ז חולין יד:). **וכבר בא חכם.** הא דאמר ר' יהודה אם בא חכם למזרח וכו' דעל חכם יכול להתנות, דכבר בא קודם בין השמשות עסקינן, אך זה אינו יודע לאיזה רוח שבא לו יהא עירובי קונה, דאין קנייתו על ידי ברירה אלא קנייה ודאית ולמחר גלוי מילתא בעלמא הוא דלרוח שישמע זה שהיה בו החכם קנה עירובו (ביצה לח. וכעי"ז חולין שם). **הלוקח יין מבין הכותים.** בערב שבת בין השמשות כדתניא בתוספתא (דמאי פ"ז) וקדש עליו היום ואין לו פנאי להפרש (ב"ק שם:) או אין עמו כלים טהורים להפרש לתוכן תרומה ומעשר (סוכה כג:). **וכותים גירי אמת תשיב להו ואין** מ"ש נפקעת מקדושתה על ידיהם והם משודים על המעשרות ועל התרומה, ולא כעמי הארץ שרובן מעשרין וטולן מפרשין תרומה, אבל כותים משודים על הכל והלוקח מהם צריך לעשר ודאי (גיטין כה.) ואשמעינן הכא דכותים משידי אתרומה דקתני שני לוגין שאני עתיד להפרש כו' (חולין יד.).